

MEKTIGE 100 år
MUSIKK
OPPLEVELSER

Lys i mørke

OLAVSHALLEN, TORSDAG 3. SEPTEMBER KL. 19.30

Dirigent: Krzysztof Urbanski

Solist: Henning Kraggerud, *fiolin*

Verker av Kilar, Sibelius og Sjostakovitsj

Lys i mørke

Wojciech Kilar Orawa for strykere

(f.1932)

Jean Sibelius Seks humoresker for

(1865-1957)

fiolin og orkester, op 87/89

Dmitri Sjostakovitsj Symfoni nr. 10, e-moll, op 93

(1906-1975)

Moderato

Allegro

Allegretto

Andante-Allegro

Pause

Krzysztof Urbanski

Mange orkestre er ute etter denne unge polske dirigenten, født i 1982. Han er assistentdirigent i Warszawa Filharmoniske Orkester der han dirigerer et antall abonnementskonserter hver sesong. Som nyutdannet fra Chopinakademiet i Warszawa vant han i 2007 "Prague Spring" internasjonale musikkonkurranse, og debuterte med Praha Radios Symfoniorkester. Urbanski har dirigert Den ukrainske nasjonaloperaen og arbeider jevnlig med orkestre i hjemlandet som Polsk Radios Symfoniorkester og Sinfonia Warszawa. I Norden har han gjestet symfoniorkestrene i Göteborg og Aarhus, og er denne sesongen invitert til Malmö Symfoniorkester og til Bergen Filharmoniske. Andre høydepunkter fremover er dirigertoppgaver med SWR i Stuttgart, BBC Symphony og Praha Filharmoniske. Da han dirigerte Göteborg Symfoniker i februar i år ga GöteborgsPostens anmelder ham denne attesten: "Krzysztof Urbanski var en ny bekantkap och en mycket glädjande sådan. Lyhördhet och känslighet i lagom proportioner visade sig vara hans adelsmärke."

Henning Kraggerud

er for lengst etablert som en av Nordens fremste solister. Blant annet var han festspillmusiker i Bergen i 2004. Kritikerroste konserter gir reengasjement der han opptrer. Kraggerud har studert med Camilla Wicks og Stephan Barratt-Due, og han har spilt med orkestre som St. Petersburg filharmoniske, Royal Scottish National Orchestra, Royal Liverpool filharmoniske, Halléorkesteret, Budapest Festivalorkester og Sveriges Radios Symfoniorkester. Henning Kraggerud var solist med Oslofilharmonien på deres Englandsturné i 1998 og med Kringkastingssorkesterets på turnéen til Kina høsten 04. Han spiller med alle de norske og nordiske symfoniorkestrene, og medvirker også i en helaftens dokumentarfilm om Ole Bull. Kraggerud er aktiv som solist og kammermusiker på internasjonale festivaler, og har gitt kritikerroste konserter i bl.a. New York, London og Berlin. Han samarbeider med musikere som Leif Ove Andsnes, Martha Argerich, Stephen Kovacevich og Truls Mørk Kraggeruds innspillinger av Griegs fiolinater og Sindings musikk for fiolin og klaver,

sammen med pianisten Christian Ihle Hadland, er blitt kritikerroste internasjonale bestselgere. Han spiller på en Guarneri del Gesu fiolin fra 1744, stilt til rådighet av Dextra Musica (DnB NOR).

Kilar

Wojciech Kilar ble født i Lviv (nå i Ukraina) og er i dag en av Polens fremste komponister. Han studerte i Katowice og hos Nadia Boulanger i Paris. *Orawable* første gang framført av Det polske kammerorkester i mars 1986 i Zakopane. Tittelen refererer til et område og en elv i Karpatene, i grenseområdet mellom Polen og Slovakia, og er inspirert av fjellnaturen og folket som bor der. Verket er "et symfonisk dikt som presenterer den åndelige essens av Tatrafjellet med enestående innlevelse; Kilar maler et musikalsk bilde av naturen i fjellene og dens imponerende skjønnhet." (Yaachov Bergman). Kilar har, som landsmannen Henryk Górecki og estiske Arvo Pärt, beveget seg i en sterkt nyvennlig religiøs retning. Hans verk *Totus Tuus*, som var pave Johannes Paul II's apostoliske motto, ble framført for paven i Vatikanet i 2001. Kilar har også skrevet musikk til filmer av Francis Ford Coppola og Roman Polanski, og til Hollywoodproduksjoner som *Dracula* og *King Kong*.

Henning Kraggerud

Sibelius

var meget fornøyd med sine *Seks humoresker for fiolin og strykere*, og synes de var fiolinistiske og takknemlige å spille. De ble skrevet i årene 1916-17 og i var i følge komponisten selv av "stort format". Sibelius så på humoreskene som en suite, men likevel fikk de forskjellige opusnummer; de tre første opus 87 og de tre siste opus 89. De har aldri fått samme oppmerk-

somhet som fiolin-konserten, men vitner likevel om viktige sider av komponistens stil, som for eksempel hans følelse for balanse og tekniske finesser. Vi får også en påminnelse om at en av de store skikkelsene i Sibelius' musikalske univers var Mozart...

Av de seks humoreskene er nr. 3 og 4 for strykeorkester alene, de andre har også ledsagelse av

noen blåsere. Den første humoresken er en slags masurka, den andre svært virtuos og den neoklassiske tredje gir en antydning om gavott med et lett sigøyner-anstrøk i solostemmen. Den fjerde er en vemodig klagesang hvor solisten synes å drømme seg bort mens den femte gir ham god plass til å vise sin bravur. Den siste og sjettede humoresken er en sjelfull og inderlig avslutning. Humoreskene ble urframført i Helsingfors i 1919 med Paul Cherkassky som solist.

Sjostakovitsj

Hans *tiende symfoni* er blitt beskrevet som "en soloppgang for fremtiden." Innadvendthet, intensitet, voldsomme utladninger, sterke klangkombinasjoner, spøkelsesaktige avsnitt og avsluttende jubel er å finne i denne symfonien, som regnes blant komponistens betydeligste. Sjostakovitsj skrev sin *10. symfoni* i 1953, samme år som Stalin døde. Han var landets ledende komponist, nå som også Prokofjev var død. Det er et monumentalverk i sovjetisk ånd, tragisk og preget av stort mangfold. Symfonien, som ble urfremført i Leningrad den 17. desember 1953, er i fire satser etter mønsteret langsom/hurtig/langsom/hurtig, der hovedvekten ligger i den mørke og følelseladede første satsen. I komponistforeningen skapte denne symfonien rynkede panner, før man klekket ut ideen å kalle den en optimistisk tragedie!

I fortekstene til filmen "En dag i Ivan Denisovitsj liv" ser vi rollelisten rulle mot en mørk bakgrunn som gradvis forsvinner. Tilbake er bare en lysende flekk. Langsomt beveger kamera seg mot dette punktet, som sakte vokser. Snart ser man at lyset i denne uendelighet av kaldt mørke er den opplyste porten inn til en arbeidsleir. På samme måte bruker Sjostakovitsj lang tid på å male opp en total overgivelse, en verden i en kald og grå dis uten konturer, en veldig ensomhet. Med forsiktige små skritt trer musikken frem mot en fond av lave basshorisonter, den vokser til stor smerte i det første utbruddet, der strykere dominerer. Vi er fanget, og ut av denne stemningen kommer vi aldri. Satsen er nesten 25 minutter, Sjostakovitsj' lengste symfonisats. Den forlater aldri den skrittvisse bevegelsen, som av og til topper seg i utbrudd av for-

tvilelse og angst. Er dette et landskap utenfor oss eller inne i oss?

I den gåtefulle tredje satsen presenterer komponisten seg selv i et tema som begynner med notene D-Ess (S)-C-H, hans musikalske initialer for D Sch(ostakovitsj). Siste sats gjentar navnechifferet og speiler heller en stor lettelse enn den triumfer man forventet som avslutning på en slik symfoni.

Liv og kunst kan vanskelig skilles hos denne komponisten. Om han hadde emigrert på 1920-tallet hadde utviklingen kanskje blitt en annen. Nå ble han århundrets største symfoniker både på tross av og på grunn av politiske korrektiv.

I ønsket om å bli forstått av et bredt publikum skrev Sjostakovitsj i dur og moll. De veldige symfoniske freskene hans har store emosjonelle ladninger. I den *tiende symfonien* er det en nesten utholdelig hamrende brutalitet i musikk som noen mener er et musikalsk portrett av Stalin. Som i den forrykende andre satsen, ubønhørlig og nådeløs som en ond virvelvind. Komponisten hevdet at han i denne symfonien ikke har gjort annet enn å fremstille menneskelige følelser og lidenskaper.

I komponistens tragiske og langsomme satser finnes en sibirisk ødslighet. Men også humor og satire blomstrer: her er valserytmer og de vakreste og mest gåtefulle melodier. Uansett hva vi måtte ane av politiske og sosiale kommentarer i musikken hans, så er *den tiende* storlagen, helhetlig og flott, og et høydepunkt i Sjostakovitsj' symfoniske produksjon.

Thomas Ramstad